

Eläkesäästäminen 2011

Tässä oppaassa käsitellään verotuettua eläkesäästämistä. Oppaan tarkoituksena on antaa eläkesäästämisestä kiinnostuneille yksityishenkilöille yleistä tietoa pitkäaikaissäästämissopimuksista ja vapaaehtoisista yksilöllisistä eläkevakuutuksista. Opas ei ole yksityiskohtainen selvitys sopimusten sisällöstä. Tarkat tiedot saadakse säästäjän tulee huolellisesti perehtyä tuotteiden esitemateriaaliin ja niiden sopimusehtoihin.

1.	<u>Mitä eläkesäästäminen on</u>	2
2.	<u>Lakisääteisen eläketurvan ja vapaaehtoisen eläkesäästämisen erot</u>	4
3.	<u>Verovähennykelpoinen eläkesäästäminen</u>	4
4.	<u>PS-Sopimus</u>	6
4.1.	Palveluntarjoajan selonotto- ja tiedonantovelvollisuus	
4.2.	Pitkäaikaissäästäminen tuotteena	
4.2.1.	Säästämissopimus (PS)	
4.2.2.	Säästämistili (PS-tili)	
4.2.3.	Sijoituskohteiden valinta	
4.2.4.	Säästäjä ja säästövaroihin oikeutettu	
4.2.5.	Kulut	
5.	<u>Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus</u>	10
5.1.	Vakuutusyhtiön tiedonantovelvollisuus ennen vakuutussopimuksen tekemistä ja sopimus suhteen aikana	
5.2.	Yksilöllinen eläkevakuutus vakuutustuotteena	
5.2.1.	Korkosidonnainen eläkevakuutus	
5.2.2.	Sijoitussidonnainen yksilöllinen eläkevakuutus	
5.2.3.	Eläkevakuutuksen lisäturvat	
5.2.3.1.	Kuolemanvaraturva (henkivakuutus)	
5.2.3.1.1.	Edunsaajamääräys	
5.2.3.2.	Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke	
5.2.4.	Kulut	
6.	<u>Yhteistä eläkevakuutuksille ja PS-sopimuksille</u>	15
6.1.	Säästämissopimuksen sitovuus ja säästövarojen nostaminen	
6.2.	Peruuttamisoikeus	
6.3.	Siirto-oikeus ja irtisanominen	
6.4.	Kuoleman vaikutus	
6.5.	Sopimuksen muuttaminen	
6.5.1.	Säästäjän ja vakuutuksenottajan oikeus muuttaa sopimusta	
6.5.2.	PS-sopimusten palveluntarjoajan oikeus muuttaa sopimusehtoja	
6.5.3.	Vakuutusyhtiön oikeus muuttaa sopimusehtoja	
7.	<u>Verotus</u>	18
7.1.	Maksujen vähentäminen verotuksessa	
7.2.	Eläkkeen veronalaisuus	
7.3.	Verotus kuolemantapauksessa	
8.	<u>Eläkesäästöjen suoja</u>	20
9.	<u>Lakisääteinen työeläketurva 1.1.2005 alkaen</u>	20
9.1.	Eläkkeen karttuminen	
9.2.	Eläke-eduista	
10.	<u>Ota huomioon vapaaehtoista eläkesäästämistä harkitessasi</u>	22
11.	<u>Tuotetta valitessasi selvitä</u>	23
	Liite siirtokulut	24

1. MITÄ ELÄKESÄÄSTÄMINEN ON?

Eläkeajan toimeentuloa varten voi säästää monin tavoin. Eläkesäästämisenä on kyse siitä, että osa tuloista säästetään aktiiviaikana ja käytetään myöhemmin eläkeaikana. Eläkeikaan voi varautua hankkimalla esimerkiksi asunto- ja metsävarallisuutta, säästämällä mm. pankkitileille, osakkeisiin, joukkovelkakirjalainoihin, sijoitusrahastoihin, PS-sopimukseen ja vakuutuksiin. Tässä oppaassa käsitellään verotuettua eläkesäästämistä.

Eläkesäästäminen on vapaaehtoista, pitkäaikais- ta ja sidottua säästämistä eläkepäiviä varten. Säästämisen tarkoituksena on täydentää eläkeajan toimeentuloa. Sopimussuhde on pitkäaikainen, usein jopa kymmeniä vuosia kestävä. Eläkesäästäminen on sidottua siten, että säästäjälle annetaan säästövaiheessa verovähennysoikeus, mutta samalla rajoitetaan varojen nosto-oikeus vasta eläkeikään. Nykyisten säännösten mu-

Eläkesäästäminen on joustavaa. Maksuja voidaan maksaa suurempina tai pienempinä määrinä tai muuna ajankohtana kuin mitä alun perin on sovittu. Säästämisenä voidaan pitää taukoja tai voidaan säästää myös ylimääräistä. Alkuperäiseen sopimukseen nähden suuremmat maksut suurentavat maksettavaa eläkettä, maksujoustavuuden käyttäminen toiseen suuntaan puolestaan johtaa suunniteltua ehkä paljonkin pienempään eläkkeeseen.

Kun säästöjä ryhdytään nostamaan eläkeiässä, eläkkeen määrä voi olla jotain aivan muuta kuin sopimusta tehtäessä suunniteltiin. Lopullisen eläkkeen määrään vaikuttavat sopimukseen maksettujen maksujen määrä ja ajankohta, säästöille kertynyt tuotto ja yhtiön perimät kulut sekä säästöjen arvo eläkesuorituksen määrää laskettaessa.

Palveluntarjoaja	Tuote	Sovellettava laki
Henkivakuutusyhtiö	Yksilöllinen eläkevakuutus	Vakuutuslainsäädäntö
Talletuspankki, rahastoyhtiö, sijoituspalveluyritys	PS-sopimus (pitkäaikaissäästämissopimus)	Laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä (PS-laki)

kaan säästövaroja nostettaessa sekä säästöjen pääoma että tuotot verotetaan pääomatulona.

Eläkesäästämiseen liittyviä tuotteita ovat henkivakuutusyhtiöiden tarjoamat vapaaehtoiset, yksilölliset eläkevakuutukset ja talletuspankkien, sijoituspalveluyritysten ja rahastoyhtiöiden tarjoamat sidotun pitkäaikaissäästämisen (PS) sopimukset.

Säästäminen voidaan mitoittaa niin, että arvioidaan kuinka paljon lisäeläketurvaa halutaan ja lasketaan kuinka suuria säästösuorituksia se oletulla tuotolla edellyttää. Vaihtoehtoisesti voidaan sopia kuinka paljon sopimukseen säästetään kuukausittain tai vuosittain, minkä perusteella lasketaan vastaisuudessa saavutettavan eläkkeen määrä.

Eläkesäästöjen sijoituskohteita valittaessa on syytä muistaa sijoittamiseen liittyvät riskit. Säästäjä tekee aina itse päätökset yksittäisistä sijoitustoimenpiteistä ja kantaa sijoituksiin ja sijoituskohteiden vaihtamiseen liittyvät riskit. Säästäjä voi myös menettää säästövarojen pääoman osittain tai kokonaan. Sijoituskohteen aikaisempi kehitys ei ole tae tulevasta kehityksestä. Kannattaa muistaa, että pääsääntöisesti palveluntarjoajat eivät oma-aloitteisesti vaihda eläkesäästäjän sijoituskohteita, vaikka sijoituskohteiden arvot olisivat laskussa.

Sijoituskohteiden valinnassa tulee ottaa huomioon mm.:

- kuinka kauan on eläkkeen alkuun
- kuinka suuren arvonvaihtelun on valmis hyväksymään
- kuinka korkeaa tuottoa odottaa säästöille
- kuinka suuren riskin säästön pienenemisestä on valmis hyväksymään
- sijoituskohteista perittävät kulut ja palkkiot.

Eläkesäästämisen hyöty riippuu keskeisesti siitä, onnistutaanko säästöille saamaan riittävä tuotto. Tuottojen kannalta on tärkeää, että sijoitusriskit hallitaan hyvin ja että kulut ovat mahdollisimman alhaiset.

Eläkesäästämiseen liittyvissä sopimuksissa eläkevakuutusten osalta sovelletaan vakuutuslakia ja PS-sopimusten osalta lakia sidotusta pitkäaikaissäästämisestä. Verotuksesta säädetään mm. tuloverolaissa.

MITÄ ELÄKESÄÄSTÄMINEN ON?

- Eläkeaikaa varten voi säästää monin tavoin
- Verotuettua eläkesäästämistä ovat yksilölliset eläkevakuutukset ja PS-sopimukset
- Verotuettu eläkesäästäminen on sidottua, varoja voi alkaa nostaa vasta eläkeiässä
- Eläkkeen taso riippuu maksetuista maksuista, säästövarojen tuotosta ja sopimuksen kuluista
- Eläkesäästöjen sijoituskohteita valitessa on tiedostettava, että sijoittamiseen liittyy aina riski
- Eläkesäästöjen pääoma ja tuotot verotetaan nostettaessa pääomatulona

2. LAKISÄÄTEISEN ELÄKETURVAN JA VAPAAEHTOISEN ELÄKESÄÄSTÄMISEN EROT

Vapaaehtoisella eläkesäästämällä pyritään täydentämään lakisääteistä eläketurvaa. Yksityishenkilön ottamat pitkäaikaissäästämistuotteet eivät vaikuta lakisääteisen työeläkkeen määrään tai karttumiseen. Lakisääteisestä eläketurvasta on lyhyt katsaus kohdassa 9.

KESKEISET EROT

- Lakisääteinen työeläke perustuu ansioihin ja työuraan. Sopimuksen perusteella maksettava lisäeläke perustuu sopimusehtoihin ja maksettuihin rahasuorituksiin. Eläkesäästämisen maksuohjelma sekä eläkeaika ovat tietyin rajoituksin muutettavissa.
- Lakisääteinen työeläke kertyy itselle. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen avulla voi eläkettä säästää myös puolisolle.
- Lakisääteisten eläkkeiden arvonsäilyvyys on varmistettu indeksisidonnaisuudella. Korkosidonnaisten yksilöllisten eläkevakuutusten arvonsäilyvyys perustuu laskuperustekorkoon tai sopimuskorkoon ja yhtiöissä vuosittain tehtäviin päätöksiin asiakashyvityksistä, joten se riippuu pitkälti vakuutusyhtiön sijoitustoiminnan tuloksesta. Pankkitalletusten arvonkehitys perustuu sovittuun korkoon. Sijoitussidonnaisissa tuotteissa eläkesäästäjä päättää itse, mihin tarjolla oleviin sijoituskohteisiin hän haluaa säästönsä arvonkehityksen sitottavaksi.
- Lakisääteisessä järjestelmässä on aina mukana myös työkyvyttömyys- ja perhe-eläketurva.
- Lakisääteistä eläkettä maksetaan eläkkeensaajan elinajan ja sopimuksen perusteella maksettavaa lisäeläkettä maksetaan pääsääntöisesti määrääjän.

3. VEROVÄHENNYSKELPOINEN ELÄKESÄÄSTÄMINEN

Verotuetun eläkesäästämisen tarkoituksena on kannustaa ihmisiä säästämään vapaaehtoisesti eläkepäivien varalle. Säästövaiheessa säästövaroille saadaan verovähennysoikeus, mutta lähtökohtaisesti säästövoja ei voi nostaa ennen yleistä vanhuuseläkeikää.

1. Säästämisen enimmäismäärä

Säästettävälle määrälle ei ole PS-laissa tai vakuutusopimuslaissa asetettu ala- eikä ylärajaa. Tuloverolain mukaan maksuja kuitenkin voidaan vähentää yhteensä enintään 5000 euroa vuodessa. Tämän ylittävä määrä ei ole vähennyskelpoista, mutta eläkkeen ulosmaksuvaiheessa eläke on kokonaan veronalaista tuloa.

2. Eläkkeensaaja

Eläkevakuutuksessa eläkettä maksetaan aina vakuutetulle ja PS-sopimuksissa säästövaroihin oikeutetulle. Näitä eläkkeensaajia ei voida kesken sopimusajan muuttaa.

3. Eläkeikä

Säästövoja ryhdytään maksamaan toistuvina suorituksina eli eläkkeenä sovitussa eläkeiässä, kuitenkin aikaisintaan työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisessa yleisessä vanhuuseläkeiässä. Tällä hetkellä eläke voi alkaa 63-vuotiaana. Alin eläkkeen alkamisikä seuraa sopimusajana työntekijän eläkelain eläkeikää. Näin ollen mahdolliset tulevat lakisääteistä työeläkettä kos-

kevät eläkeiän muutokset vaikuttavat suoraan myös vapaaehtoisessa eläkesäästämisessä. Säästöjen nostoa voi halutessaan lykätä työntekijän eläkelaiassa säädettyä alinta eläkeikää myöhäisemmäksi.

Vaikka oma henkilökohtainen lakisääteinen vanhuuseläkeikä olisi alempi kuin TyEL:n mukainen eläkeikä, vapaaehtoisia eläkesäästöjä ei voi nostaa tässä alemmassa eläkeiässä.

4. Eläkkeen ulosmaksuaika

Sopimusta tehtäessä sovitaan eläkeikä eli ajanjakso, jona aikana eläke maksetaan. Eläkejakso voi olla joko määräaikainen tai vakuutukseen perustuvassa säästämisessä myös elinikäinen. Eläkeajan tulee olla vähintään 10 vuotta, jos eläkkeensaaja käyttää oikeuttaan alimpaan mahdolliseen eläkeikään. Jos eläkkeen nostamista lykätään työntekijän eläkelain alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, eläkkeen ulosmaksuaikaa voidaan lyhentää kahdella vuodella jokaista lykkäysvuotta kohti. Eläkkeen nostoajan on kuitenkin aina oltava vähintään 6 vuotta. Esimerkiksi 64-vuotiaana eläkkeen aloittava saa nostaa säästöt kahdeksassa vuodessa ja 65-vuotiaana tai vanhempana nostava kuudessa vuodessa silloin kun yleinen eläkeikä on 63 vuotta.

5. Eläkkeen määrä

Eläke maksetaan toistuvina erinä vähintään kerran vuodessa tai lyhyemmin määräajoin esim. kuukausittain eläkkeensaajan jäljellä olevan elinajan aikana tai vähintään 10 vuoden aikana. Kunakin vuonna eläkettä maksetaan enintään se osa säästöistä, joka saadaan jakamalla jäljellä oleva säästö määrä jäljellä olevien maksuvuosien lukumäärällä. Jos takaisinmaksuaika on 10 vuotta, ensimmäisenä vuonna voidaan maksaa 1/10 tuolloin jäljellä olevasta säästöistä, toisena vuonna 1/9 jne. Maksu voi kuitenkin aina olla vähintään 2000 euroa kalenterivuodessa. Jos säästövaroja on vähän, tämä johtaa käytännössä säädettyä maksuaikaa lyhyempään takaisinmaksu-aikaan. Raja on sopimuskohtainen.

Maksettavan eläkkeen määrä riippuu säästöjen suuruudesta. Eläkkeen määrä voi muuttua vuosittain sijoitussidonnaisten sijoituskohteiden osuuksien arvonkehitystä vastaavasti.

Eläkkeen maksaminen päättyy, kun eläkkeensaaja kuolee, vaikka sovittu eläkeikä olisi pidempi. Säästöjen loppuminen johtaa myös eläkkeen päättymiseen, vaikka eläkeikä olisi vielä kesken. Kuoleman vaikutusta säästövaroihin käsitellään kohdassa 6.4.

6. Nostoperusteet

Tuloverolain mukaan säästövaroja voidaan nostaa ennen määrällään täyttymistä eläkkeensaajan vähintään vuoden kestäneen työttömyyden, pysyvän työkyvyttömyyden tai osatyökyvyttömyyden, puolison kuoleman tai avioeron johdosta.

4. PS-SOPIMUS

Pankit, rahastoyhtiöt ja sijoituspalveluyritykset (palveluntarjoajat) tarjoavat eläkesäästämistä varten säästämissopimuksia (PS-sopimus).

4.1. Palveluntarjoajan selonotto- ja tiedonantovelvollisuus

Ennen säästämissopimuksen tarjoamista palveluntarjoajan on hankittava riittävät tiedot säästäjän sijoituskokemuksesta ja sijoitustietämyksestä. Palveluntarjoajan ei tarvitse hankkia tietoja silloin, kun säästövaroja saadaan säästämissopimuksen ehtojen mukaan sijoittaa vain pankkitileille, joiden tuotto määräytyy yksinomaan varoille maksetusta korosta.

Säästäjälle on annettava hyvissä ajoin ennen säästämissopimuksen tekemistä perustiedot palveluntarjoajasta ja riittävät ja olennaiset tiedot sopimuksesta, jotta säästäjä voi luotettavasti arvioida palveluntarjoajaa, sopimusta ja erityisesti sopimukseen liittyviä riskejä. Ennakkotietoja on annettava mm. palveluntarjoajan tarjoamista sijoituspalveluista ja sijoituskohteista sekä palveluntarjoajan yhteistyökumppaneista, joiden palvelut ovat säästäjän käytettävissä. Lisäksi säästäjälle on annettava koko säästöajan kattava, vuositasolla eritelty arviolaskelma säästövarojen kehittämisestä ja veloittavista kuluista.

Säästäjän tulee huomioida, että huolimatta palveluntarjoajan selonotto- ja tiedonantovelvollisuudesta säästäjä itse vastaa sijoitustoiminnan tuloksista ja onnistumisesta.

Palveluntarjoajan on annettava säästäjälle ja muulle säästövaroihin oikeutetulle vähintään kerran vuodessa tieto säästövaroista, niiden tuosta ja perityistä kuluista.

4.2. Pitkäaikaissäästäminen tuotteena

Pitkäaikaissäästämisen välttämättömät toimijat ovat säästäjä ja PS-palveluntarjoaja ja PS-tili. Yksinkertaisimmillaan PS-kokonaisuudessa on vain

kaksi toimijaa: säästäjä ja PS-tilipankki, joka toimii myös PS-palveluntarjoajana. Monimutkaisimmillaan pitkäaikaissäästämisen sopimuskokonaisuuteen voi kuulua säästäjä, muu säästövaroihin oikeutettu, PS-palveluntarjoaja, erillinen PS-tilipankki ja siellä oleva PS-tili sekä joukko erilaisia PS-sopimukseen liittyviä ulkopuolisia sijoituskohteita.

4.2.1. Säästämissopimus (PS)

Sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevan sopimuksen (PS-sopimus) voi tehdä ainoastaan yksityishenkilö. Työnantaja ei voi tehdä työntekijöidensä hyväksi sopimusta pitkäaikaissäästämisestä.

Säästämissopimuksia voivat tarjota vain sidottua pitkäaikaissäästämisestä annetussa laissa määritellyt palveluntarjoajat eli talletuspankit, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt tai niihin rinnastettavat Suomessa toimivat ulkomaiset yritykset, joilla on Suomessa kiinteä toimipaikka. Säästövaroja voi sijoittaa vain laissa määrättyihin kohteisiin, esimerkiksi sijoitusrahastoihin, pörsiosakkeisiin, joukkovelkakirjalainoihin tai pankkitilille. Sijoituskohteita voi sopimuksen sallimissa rajoissa vaihtaa sopimusaikana.

Säästämissopimuksen keskeinen sisältö ja sopimukseen liittyvät menettelytavat, kuten säästösuoritusten tekeminen ja säästövarojen nostaminen sekä säästäjän oikeus irtisanoa tai peruuttaa sopimus, on määritelty sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevassa laissa. Säästämissopimuksessa sovitaan mm. sopimuksen osapuolet, mahdollinen muu säästövaroihin oikeutettu, sijoituskohteet, joihin varoja voidaan sijoittaa, sijoitusstrategia ja sijoitusten riskitaso. Sopimuksessa sovitaan myös perittävistä kuluista ja maksuista. Lisäksi sopimuksessa sovitaan miltä osin ja miten sopimus on muutettavissa sopimussuhteen aikana. Säästäjän kannattaa erityisesti kiinnittää huomio sopimuksen muuttamisoikeutta koskevaan kohtaan.

4.2.2. Säästämistili (PS-tili)

Säästämissopimukseen liittyy aina sopimus säästämistilistä (PS-tili) eli pankkitilistä, jonka kautta kaikki säästämiseen liittyvä maksuliikenne hoidetaan. PS-tilin voi tarjota vain talletuspankki. Eläkesäästäjä maksaa PS-tilille rahaa joko kertaluonteisesti tai toistuvina säännöllisinä suorituksina (säästösuoritus). PS-tililtä rahat ohjataan yleensä edelleen säästämissopimuksessa sovituihin sijoituskohteisiin. PS-tililtä palveluntarjoaja saa veloittaa säästämissopimuksen mukaiset kulut ja palkkiot. Tilille maksetaan sopimukseen sisältyvien säästövarojen sijoittamisesta kertyneet tuotot ja niihin liittyvien oikeuksien luovutuksesta ja pääoman takaisinmaksusta kertyvät varat.

PS-tilille voidaan maksaa vain säästämissopimukseen perustuvia rahavaroja. PS-sopimukseen ei voi siirtää asiakkaan jo olemassa olevia arvopapereita. Ainoastaan siirrettäessä sopimusta palveluntarjoajalta toiselle on mahdollista siirtää sijoitussalkku sellaisenaan ilman varojen realisointia.

PS-tili avataan säästövaroihin oikeutetun nimiin. Säästövaroihin oikeutettu omistaa säästövarat ja säästövarat myös sijoitetaan säästövaroihin oikeutetun nimissä. Jos säästövaroihin oikeutettu on eri henkilö kuin säästäjä, säästäjä tulee myös nimetä tilin tietoihin. Säästäjällä on yksinoikeus tilin hallinnointiin. Käyttöoikeus tilillä oleviin varoihin on yksinomaan palveluntarjoajalla. Käyttöoikeuden rajaaminen yksinomaan palveluntarjoajalle ei tarkoita sitä, että se estäisi säästäjän itsensä tekemästä arvopaperikauppaa palveluntarjoajan tietojärjestelmän avulla.

Säästäjä voi säästää vähitellen PS-tilille. Varoja ei ole pakko sijoittaa heti eteenpäin. Esimerkiksi osakkeita ei välttämättä kannata kaupankäyntikulujen vuoksi ostaa kovin pienissä erissä.

4.2.3. Sijoituskohteiden valinta

Säästämissopimuksessa on määriteltävä sijoituskohteet, joihin säästövaroja voidaan sijoittaa, se-

kä sijoittamisessa noudatettava sijoitusstrategia ja sijoitusten riskitaso. Näillä sopimuskohtilla pyritään varmistamaan se, että sijoituskohteisiin liittyviin riskeihin kiinnitetään riittävästi huomiota.

Sallitut sijoituskohteet on määritelty sidottua pitkäaikaissäästämistä koskevassa laissa. Säästövaroja voi sijoittaa esimerkiksi sijoitusrahastoihin, pörssiosakkeisiin, joukkovelkakirjalainoihin tai pankkitilille. Johdannaissopimuksiin säästövaroja saa sijoittaa vain säästövarojen suojaamiseksi kurssi- tai korkovaihteluilta tai muulta sijoituskohteiden arvon alentumiselta. Sijoituskohteita voi säästämisaikana vaihtaa sopimuksen sallimissa rajoissa.

Eri sijoituskohteet käyttäytyvät tuoton ja pääoman arvonkehityksen osalta hyvin eri tavoin. Sijoituskohteiden riskeissä on suuria eroja, eikä täysin riskitöntä sijoitusta ole olemassa. Jos sijoituskohteen tuotto-odotus on korkea, siihen sisältyy myös enemmän riskiä. Matalan riskin sijoitusmuodoiksi voi laskea erilaiset pankkitilit. Talletussuojaa käsitellään kohdassa 8. Sijoitusrahastoissa ja joukkovelkakirjalainoissa on riskiltään hyvin erilaisia tuotteita. Myös pörssiosakkeiden arvot vaihtelevat eri aikoina voimakkaastikin.

Lähtökohtana on, ellei muusta ole erikseen sovittu, että säästäjä itse valitsee sijoituskohteet. Riski kohteiden arvonkehityksestä on säästäjällä. Säästäjän tulee perehtyä huolellisesti sijoituskohteiden ominaisuuksiin ja riskeihin. Säästäjän on syytä seurata sijoitustensa arvonkehitystä ja perehtyä niihin selvityksiin, joita palveluntarjoaja antaa. On syytä myös huomioida, että jos sijoittaa PS-sopimuksen säästövaroja ulkomaisiin arvopapereihin, niille saaduista tuotoista voi joutua maksamaan lähdeveroa toiseen valtioon. Näitä veroja ei hyvitetä Suomen verotuksessa.

Erityisesti jos ostaa, myy tai vaihtaa sijoituskohteita esim. verkkopalvelun kautta tai muutoin oma-aloitteisesti, on syytä kiinnittää huomiota siihen sopivatko kohteet PS-sopimuksessa sovittuun sijoitusstrategiaan ja riskitasoon. On varotettava sitä, ettei huomaamattaan kasvata sijoitusriskiä tai muuta erityyppisten sijoitusten suhdetta siitä mitä PS-sopimusta tehdessä on sovittu. Jos säästäjä valitsee sijoitussuunnitelmaansa korkeampaa riskiä sisältävän sijoituskohteen, jotkut palveluntarjoajat voivat antaa hänelle verkkopankissa huomautuksen riskitason ylittamisestä tai hänelle huomautetaan siitä vastaavasti palveluntarjoajan toimipaikassa. Myös säästäjältä voidaan edellyttää aloitteellisuutta sijoitussuunnitelman muuttamiseksi. Ennen eläkeajan alkamista sijoitussuunnitelma kannattaa tarkistaa ja harkita, onko syytä siirtää varat alhaisen riskitason omaaviin kohteisiin.

Kukin palveluntarjoaja päättää omalta osaltaan, mitkä sallituista sijoituskohteista sen tarjoamaan PS-sopimukseen on kulloinkin liitettävissä. Sijoituskohteet siis vaihtelevat palveluntarjoajittain ja voivat esim. rajoittua vain määräaikaistalletuksiin. Pankkien kanssa tehdyissä sopimuksissa PS-tilin varoja voi sijoittaa mm. pankin omiin talletuksiin ja rahastoihin sekä joukkovelkakirjalainoihin että suoriin osakesijoituksiin. Ennen sopimuksen tekemistä onkin syytä vertailla mitä sijoituskohteita palveluntarjoajilla on.

4.2.4. Säästäjä ja säästövaroihin oikeutettu

PS-lain mukainen säästäminen on tarkoitettu yksityishenkilöiden säästämismuodoksi. Yritykset eivät voi tehdä PS-sopimusta työntekijän hyväksi.

Säästäjä tekee säästämissopimuksen palveluntarjoajan kanssa. Sopimuksessa määritellään se henkilö, joka on oikeutettu säästövaroihin eli tuleva eläkkeensaaja. Tavallisesti säästövaroihin oikeutettu on säästäjä itse.

Säästövaroihin oikeutettu voi olla muukin yksityishenkilö kuin säästäjä itse. Tuloverolain säännöksistä johtuu, että tämä tilanne koskee käytännössä puolisoita. Jos säästövaroihin oikeutettuna olisi esim. säästäjän lapsi, maksut eivät ole verotuksessa vähennyskelpoisia.

Mikäli säästäjä ja säästövaroihin oikeutettu ovat eri henkilöitä, tulee sopimusta solmittaessa huomioida ainakin seuraavat seikat:

- Säästäjä tekee PS-sopimuksen ja hallinnoi sitä.
- Säästäjä voi mm. irtisanoa sopimuksen säästövarojen siirtämiseksi toiselle palveluntarjoajalle.
- Säästäjällä on oikeus päättää sijoituskohteista.
- Säästövarojen omistusoikeus on säästövaroihin oikeutetulla.
- Säästövarat maksetaan ulos vain säästövaroihin oikeutetun täytettyä määräänsä tai esim. hänen pitkäaikaisen työttömyytensä ja pysyvän työkyvyttömyytensä johdosta (ns. erityinen nostoperuste). Esimerkiksi säästäjän työttömyys ei oikeuta säästövarojen nostamiseen.
- Esimerkiksi avioeron jälkeen säästäjä jää edelleen hallinnoimaan sopimusta. Hän voi esim. lopettaa säästämisen kokonaan, muuttaa sijoitusstrategiaa ja nostaa eläkeikää.
- Jos säästäjä kuolee, hänen kuolinpesänsä ei ole oikeutettu saamaan säästövaroja.

4.2.5. Kulut

Pitkäaikaisäästämissopimuksista peritään monenlaisia kuluja ja maksuja. Kulujen suuruus ja rakenne vaihtelevat riippuen palveluntarjoajasta ja sopimukseen liitettävistä sijoituskohteista ja palveluista. Kulut voivat olla kiinteitä tai ne voivat määräytyä esim. prosentuaalisena osuutena säästö pääomasta tai sijoitusten tuotosta.

Kuluja voidaan periä paitsi säästämissopimukseen liitettävistä kohteista myös itse säästämissopimuksesta ja siihen liitettävästä säästämis-

tilistä. Näitä kuluja voivat olla esim. PS-sopimuksen ja PS-tilin avaamiskulut, säästöpääoman hallinnoinnista aiheutuvat kulut ja säästöjen takaisinmaksusta aiheutuvat kulut. Sijoituskohteista ja palveluista veloittettavia kuluja ovat esim. merkintä-, hallinnointi- ja lunastuspalkkiot, säilytyspalkkiot, sijoituskohteiden myyntikulut ja omaisuudenhoitosopimuksesta perittävät kulut.

Palveluntarjoaja voi muuttaa PS-sopimuksen kuluja, jos tästä mahdollisuudesta on sovittu. On syytä huomioida, että sopimuksen kulut ovat eri asia kuin sijoituskohteiden kulut. Sijoituskohteiden kulut määräytyvät sijoituskohteiden omien sääntöjen ja käytäntöjen mukaan. Sijoituskohteiden sääntöjen mukaiset kulumuutokset vaikuttavat suoraan säästäjän maksamiin kokonaiskuluihin.

Esimerkkejä PS-sopimuksesta perittävistä kuluista:

- Internet-palveluun liittyvät palvelumaksut
- PS-sopimuksen hallinnointikulu 3 €/kk tai 0,25 % säästövaroista, vähintään 2 €/kk
- Ylimääräinen vuosiraportti/todistus 20 € tai 5 €
- Siirtomaksu 100 € tai 1 % varallisuuden arvosta + 50 € tai 150 €
- Takaisinmaksukulu 50 €
- Sijoittamiseen liittyvät toimenpidemaksut (vaihtelee rahastoittain):
 - rahasto-osuuksien merkintäpalkkio 0-3 %
 - rahasto-osuuksien vaihtopalkkio 0-3 %
 - rahasto-osuuksien lunastuspalkkio 0,5-1 %
- Osakkeiden ja muiden arvopapereiden välityspalkkio 1 %, vähintään 25 €
- Sijoituskohteiden hallinnointi- ja säilytyskulut:
 - sijoitusrahastojen hallinnointi- ja säilytyspalkkiot 0,4 % - 3,0 %/v
 - arvopaperi- ja arvo-osuussäilytyksen maksu 3 €/kk
- Tilisiirtoihin ja muihin pankkipalveluihin liittyvät palvelumaksut
- Säästövarojen nostamisesta aiheutuvat kulut ja palvelumaksut 2 € maksu tai 0,5 % nostosummasta

PITKÄAIKAISSÄÄSTÄMISSOPIMUS (PS-SOPIMUS)

- Myydään vain yksityishenkilöille
- PS-sopimuksia tarjoavat PS-laissa mainitut pankit, rahastoyhtiöt ja sijoituspalveluyritykset
- Varoja voi sijoittaa vain laissa määrättyihin kohteisiin, kuten sijoitusrahastoihin, pörssiosakkeisiin, joukkovelkakirjalainoihin tai pankkitilille
- PS-sopimuksen tekemistä edeltää säästäjän sijoituskokemuksen ja -tietämyksen kartoitus
- Sijoituskohteet valitsee säästäjä itse ja hän kantaa myös sijoitusriskit
- Sovittuja sijoituskohteita voi sopimusaikana vaihtaa PS-sopimuksessa sovitussa rajoissa
- Vastuu sijoitussuunnitelman pitämisestä ajan tasalla ja muuttamisesta on säästäjällä
- PS-sopimuksen maksuliikenne hoidetaan talletuspankissa avattavan PS-tilin kautta, josta rahat ohjataan sovittuihin sijoituskohteisiin.
- PS-tilillä olevat varat omistaa säästövaroihin oikeutettu (eläkkeensaaja), jonka nimiin tili avataan ja jonka nimissä varat edelleen sijoitetaan.
- Säästäjä ja säästövaroihin oikeutettu voivat myös olla eri henkilöitä, jolloin PS-sopimusta ja -tiliä hallinnoi yksinoikeudella säästäjä
- Kuluja voidaan periä valittujen sijoituskohteiden kuten rahastojen lisäksi myös itse PS-sopimuksesta ja PS-tilistä

5. VAPAAEHTOINEN YKSILÖLLINEN ELÄKEVAKUUTUS

Henkivakuutusyhtiöt tarjoavat eläkesäästämistä varten yksilöllisiä eläkevakuutuksia.

5.1. Vakuutusyhtiön tiedonantovelvollisuus ennen vakuutusopimuksen tekemistä ja sopimussuhteen aikana

Ennen vakuutusopimuksen tekemistä vakuutusyhtiön on annettava vakuutuksen hakijalle vakuutustarpeen arvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeelliset tiedot, kuten tietoja vakuutusmuodoistaan, vakuutusmaksuistaan ja vakuutusehdoistaan. Vakuutusyhtiön tulee kiinnittää vakuutuksenhakijan huomio olennaisiin rajoituksiin. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä vakuutukseen mahdollisesti liittyvien sijoituskohteiden valinnan kannalta olennaisiin seikkoihin ottaen erityisesti huomioon vakuutuksen hakijan aikaisempi sijoituskokemus ja sijoittamisen tavoitteet.

Vakuutuksen hakijalle on annettava tietoa tarjolla olevien sijoitusrahastojen tai muiden sijoituskohteiden ominaisuuksista ja keskeisistä eroista ottaen huomioon näiden seikkojen vaikutus vakuutuksen tuottoon ja sitä koskeviin riskeihin. Tietojen on oltava sellaiset, että vakuutuksen hakija voi niiden perusteella valita sijoitustavoitteisiinsa soveltuvat sijoituskohteet. Tiedonantovelvollisuuden piiriin kuuluvat myös tiedot sijoitusrahastoihin liittyvistä maksuista ja kuluista sekä vakuutusnottajan mahdollisuus vaihtaa sijoituskohteita vakuutuksen voimassaoloaikana ja siitä mahdollisesti aiheutuvista kuluista.

Vakuutusopimuslaki ei edellytä, että vakuutusnottajan tulisi antaa tiedot suullisesti ja henkilökohtaisesti. Yleensä on pidetty riittävänä, että vakuutuksen hakijalle annetaan kirjallista aineistoa, jossa selkeästi tuodaan esille laissa edellytetyt tiedot. Vakuutusnottajan vastuulla on kyseiseen sopimukseen tutustuminen. Vakuutusnottaja ei useinkaan voi tehokkaasti vedota sopimuksen sisältöä koskevaan tietämättömyyteensä, jos hän on vastaanottanut vakuutusopimuslain tiedonantovelvollisuuden kannalta riittä-

vän informatiiviset asiakirjat. Suullisesti saatuja tietoja on usein vaikea myöhemmin näyttää toteen.

Vakuutusnottajan on lähetettävä vakuutusnottajalle vuosittain tiedote, jossa kerrotaan vakuutusmäärä ja muita sellaisia vakuutusta koskevia seikkoja, joilla on vakuutusnottajalle ilmeistä merkitystä. Tällaisia ovat esim. säästosuus, sovittu eläke aika, vakuutukseen mahdollisesti liittyvä kuolemanvaraturva ja sen edunsaajamääräys.

5.2. Yksilöllinen eläkevakuutus vakuutus tuotteena

Henkivakuutusyhtiöt markkinoivat vapaaehtoisia, yksilöllisiä eläkevakuutuksia sekä yksityishenkilöille että yrityksille. Tarjolla on korkosidonnaisia ja sijoitussidonnaisia eläkevakuutuksia ja näiden yhdistelmiä. Markkinoilla on mm. eläkevakuutuksia, joissa säästämisaikana käytettävissä on sekä korkosidonnainen osuus että sijoitussidonnainen osuus, mutta eläkeajan alkaessa vakuutus muuttuu automaattisesti korkosidonnaiseksi.

Korkosidonnaiset ja sijoitussidonnaiset eläkevakuutukset eroavat toisistaan mm. tuoton kertymistävän (ja vastaavasti tuotto-odotuksen) sekä säästettävän pääoman ja sille kertyneiden tuottojen säilymiseen liittyvän riskin osalta. Korkosidonnaisessa vakuutuksessa asiakas yleensä tietää tarkoin, kuinka suurta tuottoa hän saa säästölleen sovittuna ajanjaksona. Sijoitussidonnaisessa vakuutuksessa tuottotaso ei ole millään tavoin tarkoin ennustettavissa. Myöskään pääoman säilyminen ei ole sijoitussidonnaisessa vakuutuksessa taattua. Pääoman kasvaminen tai pienentyminen on täysin kiinni asiakkaan valitsemien rahastojen tai muiden sijoituskohteiden arvon kehitymisestä. Sijoitussidonnaisessa vakuutuksessa asiakas itse kantaa koko ajan riskin sijoituksensa arvon kehitymisestä.

Yksilölliset eläkevakuutukset ovat ns. elämänvakuutuksia. Tämä merkitsee sitä, että vakuutetun kuollessa ennen eläkeikää tai ennen eläkkeen maksamisen päättymistä, vakuutukseen säästettyjä tai siinä jäljellä olevia varoja ei palauteta automaattisesti perillisille vaan varat jäävät vakuutusyhtiöön. Tämän vuoksi eläkevakuutuksissa onkin aina erikseen sovittava kuolemanvaturvasta.

5.2.1. Korkosidonnainen eläkevakuutus

Korkosidonnaisessa eläkevakuutuksessa vakuutusyhtiö maksaa vakuutussäästölle tuottoa laskuperustekoron tai muun sopimuskoron, asiakashyvityksen ja kuolevuushyvityksen perusteella.

Useimpien korkosidonnaisten vakuutusten tuoton perustana on laskuperustekorko tai muu sopimuskorko. Käytettävä korko on määritelty vakuutus sopimuksessa ja vakuutusyhtiön tulee aina maksaa vähintään sen mukaista tuottoa vakuutukselle. Koron määräytymistapa vaihtelee yhtiöittäin. Vakuutukseen voidaan maksaa kiinteää, esimerkiksi 2,5 prosentin suuruista lasku-

rustekorkoa. Joissakin vakuutuksissa laskuperustekoron määräksi on saatettu asettaa nolla prosenttia. Tällöin vakuutusyhtiö maksaa laskuperustekoron sijaan muuta sopimuskorkoa, jonka muuttamiseen esimerkiksi vuosittain etukäteen vakuutusyhtiö on varannut sopimuksessa itselleen oikeuden.

Laskuperustekoron tai muun sopimuskoron lisäksi vakuutusyhtiö maksaa vakuutussäästölle asiakashyvitystä. Hyvityksen nimike voi olla myös esimerkiksi lisäkorko, mutta kaikille näille on yhteistä se, että vakuutusyhtiö päättää hyvityksen määrän yleensä vuosittain tuloksensa perusteella. Koska asiakashyvitykset riippuvat yhtiön toiminnan tuloksesta ja mm. yleisestä korkotasosta niitä ei välttämättä makseta joka vuosi.

Osalla vakuutusyhtiöistä asiakashyvitys on lisäksi kokonaan tai osittain ehdollinen tai yhtiö voi vahvistaa sen ehdollisena. Yhtiöistä saadun tiedon mukaan tämä tarkoittaa sitä, että esim. selvitystilän uhatessa aikaisempina vuosina annettuja asiakashyvityksiä voidaan peruuttaa. Hyvityksiä voidaan käyttää esim. kiinteäksi sovitun laskuperustekoron kattamiseen. Jos hyvityksiä perutaan nimenomaan selvitystilän välttämiseksi, saattaa tämä olla asiakkaille edullisempi vaihtoehto kuin yhtiön selvitystila. Järjestelyn punnitsemista vaikeuttaa kuitenkin se, ettei sopimusehdoissa tai muuallakaan ole välttämättä määritelty täsmällisesti niitä tilanteita, joissa ehdollinen hyvitys voidaan peruuttaa. Joidenkin vakuutusehtojen mukaan palveluntarjoajaa vaihdettaessa ehdollinen asiakashyvitys ei kerrytä sopimuksen takaisinostoarvoa eikä ole siirrettävissä toiselle palveluntarjoajalle.

Vakuutukseen kertyneitä säästöjä hyvitetään myös ns. kuolevuushyvityksellä, jonka suuruus määräytyy laskuperusteiden mukaisesta vakuutetun kuolintodennäköisyydestä. Hyvitys rahoitetaan kuolleiden vakuutettujen jättämällä säästöillä. (Tässä kappaleessa kuolevuushyvityksestä kirjoitettu koskee myös sijoitussidonnaisia vakuutuksia.)

5.2.2. Sijoitussidonnaiset yksilölliset eläkevakuutukset

Sijoitussidonnaisissa eläkevakuutuksissa vakuutussäästöjen arvo ja säästöille saatava tuotto määräytyy vakuutukseen valittujen rahastojen tai muiden sijoituskohteiden arvon kehittymisen mukaan. Sijoitussidonnaisessa eläkevakuutuksessa on myös mahdollista, että sen arvo määräytyy esim. varainhoitosalkun tai sijoituskorin arvon mukaan. Nämä varainhoitosalkut ja sijoituskorit koostuvat yleensä useista erilaisista sijoituskohteista.

Sijoitussidonnaisissa vakuutuksissa vakuutuksenottaja itse päättää, mihin vakuutusyhtiön tarjoamista sijoituskohteista, yleensä erilaisista rahastoista, hän säästöjensä arvonkehityksen sitoo. Valinta ja vastuu ovat vakuutuksenottajalla itsellään. Sijoitussidonnaisuudesta seuraa, että eläkesäästöjen arvo voi myös alentua, jos valittujen rahastojen arvon kehitys on negatiivinen. Vakuutusaikana vakuutuksenottaja voi vaihtaa vakuutukseen liitettyjä sijoituskohteita ja muuttaa eri kohteiden suhteellisia osuuksia vakuutussäästöjen määrästä. Kannattaa huomioida, että vakuutusyhtiö ei oma-aloitteisesti vaihda vakuutuksenottajan rahastoja, vaikka rahastojen arvot olisivat laskussa, vaan vakuutuksenottajan tulee itse huolehtia siitä, että sijoitusten jakauma eri aikoina vastaa hänen haluamaansa.

Vakuutusyhtiöillä on erilaisia järjestelyjä sen suhteen, onko varojen siirto mahdollista saman yhtiön sisällä korkosidonnaisesta eläkevakuutuksesta sijoitussidonnaiseen tai päinvastoin.

Vakuutusyhtiöiden tarjoamissa rahastovalikoimissa on suuria eroja. Osa yhtiöistä tarjoaa oman konserninsa hallinnoimia rahastoja, osalla on tarjolla konsernin ulkopuolisia rahastoja.

Rahastojen vaihdot ovat yleensä maksuttomia tiettyyn määrään asti vuodessa. Kannattaa muistaa, että rahastoyhtiöt perivät kuitenkin omat kulusensa. Osa rahastoyhtiöistä perii siirtojen yhteydessä merkintä- ja lunastuspalkkion.

Vakuutukseen liitetty rahasto-osuudet ja muut sijoituskohteet omistaa vakuutusyhtiö. Vakuu-

tuksenottajan eläkevakuutuksen sijoituskohteet on kytketty ainoastaan laskennallisesti vakuutuksen säästöarvon laskemista varten.

5.2.3. Eläkevakuutuksen lisäturvot

5.2.3.1. Kuolemanvaraturva (henkivakuutus)

Eläkevakuutus on elämisen varalta voimassa oleva vakuutus. Vakuutuksesta maksettavan eläkkeen edellytyksenä on, että vakuutettu on elossa.

Jos vakuutettu kuolee ennen eläkkeen maksamisen aloittamista tai kun eläkettä ei ole vielä maksettu kokonaisuudessaan, jää vakuutussäästö vakuutusyhtiölle. Koska tämä ei yleensä ole vakuutuksenottajan tai vakuutetun tahdon mukaisista, eläkevakuutukseen liitetään henkivakuutus vakuutetun kuoleman varalta.

Vakuutuksenottaja voi liittää vakuutus sopimukseen säästöt tai tietyn osuuden säästöistä kattavan henkivakuutuksen joko tehdessään vakuutus sopimuksen tai myöhemmin ennen eläkeajan alkamista. Jos henkivakuutus liitetään kesken säästämisaikan tai vakuutus sopimuksen tekemisen jälkeen halutaan kasvattaa henkivakuutus turvan määrää, henkivakuutuksen myöntäminen riippuu vakuutetun terveydentilasta. Huonontunut terveydentila voi estää henkivakuutuksen saamisen myöhemmin. Henkivakuutuksen maksurakenteen vuoksi vasta myöhemmin otetun henkivakuutuksen maksut voivat käydä raskaiksi.

Henkivakuutusmaksun suuruuteen vaikuttavat vakuutetun ikä, sukupuoli, henkivakuutus turvan kattavuus ja sen voimassaoloaika. On syytä huomioida se, että eläkkeen alkamisen lykkääminen saattaa korottaa henkivakuutuksen vakuutusmaksua.

Henkivakuutusmaksun voi vähentää verotuksessa siltä osin kuin kuolemanvaraturva ei ylitä eläkevakuutuksen säästöä.

On syytä tiedostaa, että jos eläkevakuutukseen ei ole liitetty kuolemanvaraturvaa, vakuutusyhtiöllä on vakuutus sopimuslain mukaan mahdollisuus määrätä vakuutusehdoissa, että vakuutusnottajalla ei ole siltä osin oikeutta siirtää vakuutuksen takaisinostoarvoa toisen palveluntarjoajan PS-sopimukseen tai eläkevakuutukseen.

5.2.3.1.1. Edunsaajamääräys

Vakuutusnottajalla on oikeus määrätä yksi tai useampi henkilö (edunsaaja), jolle kuolemantapauskorvaus maksetaan. Edunsaajaksi voidaan määrätä tietty henkilö nimeltä. Vakuutusnottaja voi myös määrätä edunsaajaksi esimerkiksi puolison, lapset tai omaiset. Puolisolla tarkoitetaan aviopuolisoa. Jos vakuutusnottaja haluaa vakuutussäästön maksettavaksi avopuolisolleen, tämä tulee määrätä edunsaajaksi nimeltä.

Vakuutusnottajalla on oikeus muuttaa tai peruuttaa edunsaajamääräys ennen vakuutustapahtuman (kuoleman) sattumista. Edunsaajamääräyksen muuttaminen tai peruuttaminen edellyttää kirjallisen ilmoituksen tekemistä vakuutusyhtiölle. Lähtökohtaisesti vakuutusnottaja ei siten voi määrätä vakuutuskorvauksen saajaa testamentillaan, sillä vakuutus sopimuslain mukaan edunsaajamääräys on ensisijainen suhteessa testamentin määräykseen. Ei ole riittävää myöskään, että vakuutusnottaja kirjoittaa edunsaajamääräyksen vakuutuskirjaan tai muuhun asiakirjaan, vaan määräys on saatettava vakuutusyhtiön tietoon. Jos edunsaajamääräys on epäselvä tai se on ristiriidassa todellisten elämänolosuhteiden kanssa, joudutaan edunsaajamääräystä tulkitsemaan viime kädessä tuomioistuimessa. Vakuutusnottajan tuleekin pitää huolta siitä, että vakuutuksen edunsaajamääräys pysyy ajan tasalla.

Kuoleman varalta otettavan henkivakuutuksen osalta vakuutusnottajan on syytä ottaa huomioon se, että jos henkivakuutuksen edunsaajamääräys on voimassa, vakuutuskorvaus maksetaan suoraan edunsaajalle, eikä se kuulu vakuutetun kuolinpesän varoihin. Jos vakuutusnottaja ei ole määrännyt kuoleman varalta ottamansa henkivakuutuksen edunsaajaa tai edunsaajamääräys on rauennut, vakuutuskorvaus kuuluu vakuutetun kuolinpesän varoihin.

Vakuutusnottaja voi myös antaa niin sanotun peruuttamattoman edunsaajamääräyksen antamalla edunsaajalle kirjallisen sitoumuksen edunsaajamääräyksen voimassa pitämisestä. Peruuttamattoman edunsaajamääräyksen vakuutusnottaja voi muuttaa tai peruuttaa ainoastaan edunsaajan suostumuksella.

5.2.3.2. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke

Eräiden vakuutusyhtiöiden tuotteissa on mahdollista pysyvän työkyvyttömyyden ja yli vuoden kestäneen työttömyyden perusteella varhentaa eläke alkamaan jo ennen 63 ikävuotta. Varhennettaessa eläkkeen alkamista pysyvän työkyvyttömyyden perusteella saattaa se pienentää eläkkeen määrää. Varhennettaessa yksilöllisen eläkkeen alkamista pysyvän työkyvyttömyyden perusteella vakuutusyhtiö saattaa lisäksi vaatia kuolemantapausturvan voimassaoloa.

5.2.4. Kulut

Vakuutus sopimuksista perittävät kulut riippuvat sopimukseen liitettävistä sijoituskohteista ja palveluista ja ovat jokaisella vakuutusyhtiöllä määrältään ja perimistavaltaan erilaiset. Kulut voivat olla kiinteitä tai ne voivat määräytyä esim. prosentuaalisena osuutena vakuutusmaksuista ja / tai kertyneestä säästöstä. Säästöstä perittävillä kuluilla saattaa olla joko vuosittainen tai koko sopimusaikaa kattava enimmäismäärä.

Kuluja peritään maksetusta vakuutusmaksusta, vakuutuksen ylläpidosta sekä säästö- että eläkeaikana ja eläkevakuutuksen takaisinostamisesta. Kuoleman varalta otetusta henkivakuutuksesta peritään oma vakuutusmaksunsa. Kuluja peritään myös erilaisista toimenpiteistä kuten esim. säästöjen siirrosta, ylimääräisistä tiedotteista ja todistuksista. Sijoitussidonnaisessa vakuutuksessa rahastoyhtiön perimät hoito-, merkintä- ja lunastuspalkkiot otetaan huomioon rahasto-osuuden tai salkun arvossa.

Vakuutusehtojen mukaan vakuutusyhtiöt voivat muuttaa perittäviä hoito- ja toimenpidemaksuja aiheutuneita kustannuksia vastaavasti. Jotkut yh-

tiöt ovat sitoneet hoito- ja toimenpidemaksujen korotuksen elinkustannusindeksiin.

Esimerkkejä vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta perittävistä kuluista:

- Vakuutusmaksusta 0 - 5 %, enintään 3000 €
- Vakuutussäästöistä 0,4 % - 0,5 %, enintään 3000 €
- Maksettavasta eläke-erästä 1 %
- Takaisinosto 50 € tai 1,5 % - 5 %
- Palveluntarjoajan vaihto 50 € - 200 € tai 1,5 % - 5 %
- Vakuutussäästön uudelleen sijoitus esim. seitsemänneistä toimeksiannosta lukien 50 €
- Edunsaajamääräyksen muutos 20 €
- Sijoituskorien hallinnointipalkkiot 0,50 % - 1,30 %
- Varainhoitopalkkio 0,75 %/v

YKSILÖLLINEN ELÄKEVAKUUTUS

- Myydään sekä yksityishenkilöille että yrityksille
- Vakuutus sopimuslain alainen, henkivakuutusyhtiöt tarjoavat
- Voi olla korkosidonnainen, sijoitussidonnainen tai niiden yhdistelmä
- Ennen vakuutuksen tekemistä vakuutusyhtiön on annettava tietoja vakuutukseen liitettävistä sijoituskohteista huomioiden hakijan aikaisempi sijoituskokemus ja sijoittamisen tavoitteet
- Korkosidonnaisen vakuutuksen tuotto muodostuu vakuutusyhtiön vakuutussäästöille maksamasta laskuperustekorosta/sopimuskorosta, vakuutusyhtiön vuosittaisesta tuloksesta riippuvasta asiakashyvityksestä ja kuolevuushyvityksestä, asiakashyvytys voi olla ehdollinen
- Sijoitussidonnaisen vakuutuksen arvo ja tuotto määräytyvät vakuutukseen valittujen sijoituskohteiden eli yleisimmin sijoitusrahastojen rahasto-osuuksien arvonkehityksen mukaan, kohteena voi olla myös sovittu sijoituskori tai vakuutukseen liitetty varainhoitosalkku
- Sijoituskohteet valitsee vakuutuksenottaja itse ja hän kantaa myös sijoitusriskit
- Rahastovalikoima vaihtelee vakuutusyhtiöittäin ja rahastoja voi vakuutusaikana vaihtaa
- Vastuu sijoituskohteiden vaihtamisesta ja sijoitusjakauman pitämisestä ajan tasalla kuuluu vakuutuksenottajalle
- Vakuutukseen liitetyt rahasto-osuudet omistaa vakuutusyhtiö
- Mahdollisuus siirtää varoja eläkevakuutuksen korkosidonnaisesta osasta sijoitussidonnaiseen tai päinvastoin riippuu vakuutusyhtiöstä
- Vakuutukseen säästettyjä tai eläkeaikana jäljellä olevia varoja ei palauteta automaattisesti eläkkeensaajan kuollessa, vaan kuolemanvaraturvasta ja sen edunsaajasta on erikseen sovittava
- Vakuutuksenottaja ja vakuutettu voivat olla eri henkilöitä, jolloin vakuutuksesta määrää vakuutuksenottaja. Vakuutuksenottaja voi rajoittaa määräysvaltaansa antamalla edunsaajamääräyksestä peruuttamattomuussitoumuksen
- Kuluja ja maksuja voidaan periä itse eläkevakuutuksesta, siihen liitetystä kuolemanvaraturvasta, vakuutukseen valituista sijoituskohteista ja näitä koskevista toimenpiteistä

6. YHTEISTÄ ELÄKEVAKUUTUKSILLE JA PS-SOPIMUKSILLE

6.1. Säästämissopimuksen sitovuus ja säästövarojen nostaminen

Eläkesäästämislle on ominaista, että säästövarat saa nostaa vasta kulloinkin voimassa olevan eläkelainsäädännön mukaisessa työntekijän vanhuuseläkeikässä tai kun muu sopimusehdoissa erikseen mainittu syy täyttyy. Maksujen verovähennyskelpoisuus edellyttää, että erityiset nostoperusteet ovat tuloverolain mukaisia.

Ennen vanhuuseläkeikää säästöjä ei voi osittainkaan nostaa muissa kuin tuloverolaissa määritellyissä poikkeustapauksissa, mikäli yhtiö sen sallii ehdoissaan. Erityiset nostoperusteet (PS-sopimuksissa) ja takaisinosto-oikeudet (eläkevakuutuksissa) koskevat eläkkeensaajan poikkeuksellista elämäntilannetta. Poikkeukselliset olosuh-

säästövarat eläkkeen jo ollessa maksussa. Eläkevakuutuksissa tämä ei yleensä ole mahdollista.

Sallitut erityiset nostoperusteet on lueteltu tyhjentävästi tuloverolaissa. Eläkesäästöjä ei ole mahdollista nostaa kesken sopimuksen esim. avoliiton purkautumisen johdosta. Myöskään taloudelliset vaikeudet ja vakava sairaus eivät oikeuta säästövarojen ennenaikaiseen nostamiseen.

Vakuutuslainsäädännön mukaan vakuutuksenottajalla on oikeus lisäksi saada eläkevakuutuksesta takaisinostoarvo silloin, jos vakuutusyhtiö muuttaa vakuutusehtoja olennaisesti ja yksipuolisesti tai, jos vakuutusyhtiö siirtää vakuutuskanan toiseen vakuutusyhtiöön.

ELÄKESÄÄSTÖJEN ERITYISET ENNENAIKAISET NOSTOPERUSTEET

- Vähintään vuoden kestänyt työttömyys
- Pysyvä työkyvyttömyys
- Pysyvä osatyökyvyttömyys
- Puolison kuolema tai avioero
- Em. perusteet koskevat vain eläkkeensaajaa
- Eläkevakuutuksissa on lisäksi mahdollista saada takaisinostoarvo, jos vakuutusyhtiö olennaisesti muuttaa vakuutusehtoja tai vakuutuskanta siirretään
- HUOM! Sopimus- ja vakuutusehdoissa on aikarajoja nosto-oikeuteen vetoamiselle, ja myös ennenaikaisesti nostetuista säästöistä peritään vero.

teet voivat koskea vain säästövaroihin oikeutettua tai vakuutettua. Ne ovat vähintään vuoden kestänyt työttömyys, pysyvä työkyvyttömyys, pysyvä osa-työkyvyttömyys, puolison kuolema tai avioero. Sopimus- ja vakuutusehdoissa on aikarajoja, joiden kuluessa takaisinosto-oikeuteen on vedottava. Rajat ovat yleensä 3 kk – 1 vuosi.

Erityinen nostoperuste tai takaisinosto-oikeus, esim. avioero, saattaa toteutua myös sen jälkeen, kun eläkettä on ryhdytty maksamaan määrään perusteella. Sopimus- ja vakuutusehdoista riippuu, onko eläkkeensaajalla oikeus nostaa loput

Säästäjän tulee erityisesti huomioida, että säästämissopimus voi edellä mainituista syistä olla hyvinkin pitkäaikainen, jopa kymmenien vuosien pituinen. Säästövarat ovat koko säästämisajan sidottuja eikä niitä voi nostaa ennen lakisääteistä eläkeikää tai erityisen, ehdoissa mainitun, nostoperusteiden tai takaisinosto-oikeuden täyttymistä.

Säästövarat ovat nostettavissa ainoastaan rahana. Säästövaroja ei voi nostaa eläkeikänsäkään kertaluonteisesti vaan säästöt maksetaan toistuvina erinä vähintään kerran vuodessa ja pääsääntöisesti vähintään 10 vuoden aikana. Jos eläkkeen nostamista lykätään työntekijän eläkelain

alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, eläkkeen ulosmaksuaikaa voidaan lyhentää kahdella vuodella jokaista lykkäysvuotta kohti. Eläkkeen nostoaika on kuitenkin aina vähintään 6 vuotta.

Säästövaroja verotetaan pääomatulona vasta eläkeaikana tai muun takaisinmaksun ajankohtana. Vero maksetaan sekä säästö pääomasta että sille mahdollisesti kertyneestä tuotosta.

6.2. Peruuttamisoikeus

Säästäjällä tai vakuutuksenottajalla on oikeus peruuttaa säästämissopimus ilmoittamalla siitä kirjallisesti palveluntarjoajalle 30 päivän kuluessa sopimuksen tekemisestä tai vakuutuksen voimaantulosta. Peruuttamisaika ei kuitenkaan ala kuluä ennen kuin säästäjä tai vakuutuksenottaja on saanut eläkesäästämistä koskevat tiedot ja sopimusehdot, jos tiedot ja ehdot lähetetään sopimuksen tekemisen jälkeen. Palveluntarjoajan on viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluttua peruuttamisilmoituksen saatuaan palautettava kertyneet säästövarat säästäjälle tai vakuutukseen maksetut maksut vakuutuksenottajalle. Jos sijoituskohteen arvo on vähentynyt tänä aikana, arvonlasku vähennetään palautettavasta määrästä. Vähennyksen edellytyksenä eläkevakuutus sopimuksessa on, että siitä on ilmoitettu vakuutuksenottajalle ennakolta. Säästövarat palautetaan pääsääntöisesti rahana. Joidenkin palveluntarjoajien PS-tuotteissa voidaan sopia muustakin palautustavasta. PS-sopimuksissa palveluntarjoaja voi sopimuksen mukaan periä maksuja ja palkkioita sopimuksen perumisesta.

Palveluntarjoajaa vaihdettaessa ei uuteen PS-sopimukseen saa peruuttamisoikeutta. Peruuttamisoikeus liittyy ainoastaan ensimmäiseen, alkuperäiseen säästämissopimukseen.

Siirron yhteydessä tehtävään uuteen eläkevakuutus sopimukseen syntyy lain mukainen peruuttamisoikeus. Käytännössä verotus aiheuttaa sen, että peruuttamisoikeutta ei kannata käyttää. Ennakonpidätys tehtäisiin korotettuna, koska varat katsottaisiin nostetuksi tuloverolain vastaisesti.

6.3. Siirto-oikeus ja irtisanominen

Säästäjällä on oikeus irtisanoa sopimus, jos hän on tehnyt toisen säästämissopimuksen tai tarkoitukseltaan vastaavan eläkevakuutus sopimuksen ja kertyneet säästövarat siirretään suoraan tämän toisen sopimuksen palveluntarjoajalle tai vakuutuksenantajalle. Säästövaroja ei ole mahdollista saada omaan käyttöön. PS-sopimuksen sijoitussalkkua ei ole pakko realisoida siirtoa varten. Uudella palveluntarjoajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta ottaa sijoitussalkkua vastaan sellaisenaan. Käytännössä se ei aina olisi mahdollista.

Eläkevakuutusta irtisanottaessa vakuutuksenottajalla on oikeus saada siirretyksi vakuutuksen takaisinostoarvo toiseen eläkevakuutukseen tai PS-sopimuksen säästötilille. Myös sijoitussidonnaisesta eläkevakuutuksesta siirretään ainoastaan rahaa, koska vakuutuksenottaja ei omista sijoitussidonnaisen vakuutuksen sijoituskohteita. Vakuutusehdoissa on mahdollista määrätä, että siirto-oikeutta ei ole, jos vakuutukseen ei ole liitetty lainkaan kuolemanvaraturvaa. Jos sopimuksessa on osittainen kuolemanvaraturva, tällöin ainakin säästön osittainen siirto on mahdollista. Ennen 31.12.2009 tehtyjen eläkevakuutus sopimusten osalta vakuutuksen takaisinostoarvon voi siirtää vain, jos vakuutusyhtiö antaa siirto-oikeuden.

PS-sopimuksen säästöt voidaan siirtää sekä säästöaikana että säästöjen ulosmaksuaikana. Eläkevakuutusten osalta siirrot ovat mahdollisia vakuutuksen säästöaikana, mutta ei eläkkeen ulosmaksuaikana.

Siirrettäessä säästöjä vanha säästämis- ja vakuutus sopimus on irtisanottava kirjallisesti. Siirron yhteydessä sopimusehdot muuttuvat aina uuden lainsäädännön ja uuden palveluntarjoajan ehtojen mukaisiksi. Siirtotilanteessa onkin syytä etukäteen selvittää ja verrata millä tavalla aikaisemmat ja uudet sopimusehdot eroavat toisistaan sekä miettiä tarkkaan siirron tarkoituksenmukaisuutta. Lisäksi sopimusta siirrettäessä kannattaa kiinnittää huomio siirrosta aiheutuviin kuluihin. Kulut voivat koostua sekä prosenttiosuudesta säästöjen arvosta että kiinteästä eu-

romäärästä. Vakuutussäästöjen siirtämisestä toiseen sopimukseen voidaan esimerkiksi periä kuluja vähentämällä vakuutuksen takaisinostoarvosta 1 %:n lunastuspalkkio sekä siirtopalkkiona 50 euroa. Huomio kannattaa kiinnittää myös muihin mahdollisiin seuraamuksiin kuten esimerkiksi sijoitusrahastojen lunastuspalkkiot ja määräaikaistalletusten tuoton aleneminen tai mahdollinen keskeyttämisprovisio.

Liitteenä on lista eri palveluntarjoajien siirtokuluista.

6.4. Kuoleman vaikutus

PS-sopimuksissa varojen omistusoikeus on säästövaroihin oikeutetulla eli eläkkeensaajalla. PS-sopimuksissa oikeus säästövaroihin siirtyy säästäjän kuollessa eläkkeensaajalle tai, jos säästäjä on itse eläkkeensaaja, hänen oikeudenomistajilleen. Muun eläkkeensaajan kuin säästäjän kuollessa oikeus säästövaroihin siirtyy eläkkeensaajan oikeudenomistajille. Kuolemantapauksessa oikeus säästövaroihin ei siis siirry säästäjälle.

PS-sopimus lakkaa säästäjän ja muun säästövaroihin oikeutetun eli eläkkeensaajan kuollessa. Jos säästäjä ja eläkkeensaaja ovat eri henkilöitä, saattaa tilanteessa, jossa säästäjä kuolee, käytännössä aiheutua tulkintaongelmia PS-sopimuksen jatkamisen kannalta. Sidotussa pitkäaikais-säästämässä annetussa laissa ei ole säännöstä siitä, onko eläkkeensaajalla oikeutta jatkaa ja millä ehdoilla PS-sopimusta säästäjän kuoltua. Sopimusehdoissa on yleensä määritetty, että PS-sopimus päättyy tällaisissa tilanteissa.

Jos eläkevakuutuksen vakuutettu kuolee ennen eläkkeen alkamista tai kesken eläkeajan, jää eläkevakuutuksen rahasto vakuutusyhtiölle. Tämän vuoksi eläkevakuutukseen liitetään yleensä kuolemanvaravakuutus (henkivakuutus) vakuutetun kuoleman varalta. Henkivakuutusturvasta peritään erillinen maksu. Henkivakuutusturvan voimassaolosta voi sopia: onko turva voimassa vain eläkeajan alkuun saakka vai kattaako se myös eläkeajan. Vakuutuksenottajalla on oikeus edunsaajan määräämiseen eli hänellä on oikeus määrätä kenelle säästövarat maksetaan, jos vakuu-

tettu kuolee ennen eläkeaikaa tai kesken eläkkeen maksamisen.

Jos vakuutuksenottaja ja vakuutettu ovat eri henkilöitä ja vakuutuksenottaja kuolee, eläkevakuutussopimuksissa vakuutettu tulee kuolleen vakuutuksenottajan tilalle sopimusosapuoleksi ja sopimus jatkuu.

6.5. Sopimuksen muuttaminen

Käytännössä sopimuksen muuttamismahdollisuuksia rajoittaa verolainsäädäntö. Sopimusosapuolet eivät voi esim. alentaa eläkkeen alkamista varhaisemmaksi kuin TyEL:n yleinen eläkeikä on. Eläkesäästöt ovat sidottuja sopimukseen pääsääntöisesti lakisääteiseen eläkeikään asti.

6.5.1. Säästäjän ja vakuutuksenottajan oikeus muuttaa sopimusta

Säästäjällä ja vakuutuksenottajalla on oikeus milloin tahansa muuttaa säästösuoritusten määrää ja tehdä myös kertasijoituksia. Sijoitusstrategiaa ja riskitasoa on myös mahdollista muuttaa palveluntarjoajan sijoitustuotevalikoiman rajoissa. PS-sopimuksissa muutettaessa sijoitusstrategiaa olennaisesti, tulee myös säästämissopimusta muuttaa.

6.5.2. PS-sopimusten palveluntarjoajan oikeus muuttaa sopimusehtoja

Laissa sidotusta pitkäaikais-säästämisestä ei ole säännöstä, joka määrittäisi missä tilanteissa palveluntarjoajalla on oikeus muuttaa PS-sopimuksen ehtoja. Tämän vuoksi oikeus ehtojen ja kulu- jen muuttamiseen jää kyseisen sopimuksen ehtojen ja yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden varaan.

Palveluntarjoajien täytyy määritellä sopimusehdoissa muuttamisen perusteet. Ehtojen mukaan palveluntarjoajalla voi olla oikeus muuttaa sopimusehtoja mm. lain muutosten ja viranomaisten päätösten johdosta. Lisäksi palveluntarjoaja on yleensä varannut itselleen oikeuden tehdä sopimukseen vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaiku-

tusta sopimuksen keskeiseen sisältöön. Palveluntarjoajat ovat määritelleet vähäisiksi muutoksiksi mm. hinnaston, toimenpidemaksujen ja yksittäisten sijoituskohteiden tarjonnassa tapahtuvat muutokset.

Palveluntarjoajan on ehtojen mukaan yleensä ilmoitettava muutoksesta kirjallisesti tai verkkopalvelun kautta asiakkaalle. Jotkut palveluntarjoajat ilmoittavat sopimusehtojen mukaan muutoksesta pankin toimipisteissä, jos muutos perustuu lain muutokseen tai viranomaisen päätökseen. Jos säästäjä ei hyväksy ehtoihin tehtyjä muutoksia, hän voi irtisanoa säästämissopimuksen ja siirtää sen toiselle palveluntarjoajalle.

6.5.3. Vakuutusyhtiön oikeus muuttaa sopimusehtoja

Vakuutusolosuhteissa on määräykset siitä, millä edellytyksillä vakuutusyhtiö voi muuttaa eläkevakuutuksen sopimusehtoja tai vakuutusmaksuja. Muutos voidaan tehdä, jos siihen on erityistä syytä yleisen vahinkokehityksen tai korkotason muutoksen vuoksi ja jos vakuutusolosuhteiden sisältö ei muutu olennaisesti alkuperäiseen sopimukseen verrattuna. Lisäksi ehtoihin voidaan tehdä vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaikutusta vakuutusolosuhteiden keskeiseen sisältöön. Vakuutusyhtiön on kirjallisesti ilmoitettava miten sopimusehdot muuttuvat vähintään kuukautta ennen muutoksen voimaantuloa. Jos vakuutusosittaja ei hyväksy etuja heikentävää muutosta, hän voi irtisanoa vakuutusolosuhteiden ja nostaa vakuutuksen takaisinostoarvon.

7. VEROTUS

Verovähennykseen oikeuttavia säästämissuotoja ovat yksilölliset eläkevakuutukset ja PS-sopimukset. Vähennyskelpoisia ovat itselle ja puolisolle otetun eläkevakuutuksen ja PS-sopimuksen maksut. Muille henkilöille, kuten esimerkiksi lapselle tai sellaiselle avopuoliselle, jota ei verotuksessa hyväksytä puolisoiksi, otettujen sopimusten maksut eivät ole vähennyskelpoisia.

Lisäksi verovähennyksen edellytyksenä on, että eläkesäästöjen nostaminen voidaan aloittaa vasta, kun eläkkeen saaja saavuttaa yleisen eläkeiän (tällä hetkellä 63 vuotta). Iällä tarkoitetaan nimenomaan eläkkeen ulosmaksun alkamishetkellä voimassa olevaa työntekijän eläkelain (TyEL) mukaista vanhuuseläkeikää. On syytä huomioda, että iällä ei tarkoiteta eläkkeensaajan mahdollista alempaa henkilökohtaista eläkeikää.

Varojen nostamisen edellytyksenä on, että varat nostetaan vuosittaisina suorituksina eläkkeensaajan jäljellä olevan eliniän tai vähintään 10 vuoden aikana. Vähimmäisnostoaika lyhenee 2 vuodelle jokaista vuotta kohden, jolla nostamisen aloittamista lykätään yli yleisen eläkeiän. Vähim-

mäisnostoaika on kuitenkin aina 6 vuotta. Jos varat nostetaan ennen alinta sallittua eläkeikää tai maksetaan lyhyemmässä kuin edellä mainitussa ajassa, nostettu määrä katsotaan pääomatuloksi 50 %:lla korotettuna. Ilman korotusta varat voidaan nostaa erällä laissa säädetyillä perusteilla kuten yli vuoden kestänyt työttömyys tai avioero.

Sijoitetuille varoille kertyvää tuottoa (korot, osingot, luovutusvoitot ja muut tuotot) ei veroteta säästämissa aikana.

Eläkesäästäjän on syytä huomioda, että verolait voivat sopimusaikana muuttua. Verosäännökset eivät myöskään ole osa sopimusehtoja. Tämän vuoksi verosäännösten muuttuminen ei ole PS-sopimusten tai eläkevakuutusolosuhteiden irtisanomisperuste.

7.1. Maksujen vähentäminen verotuksessa

Verovähennystä laskettaessa eläkemaksujen vähennyskelpoinen enimmäismäärä on 5000 euroa

vuodessa vuonna 2010. Vähennyskelpoiseen enimmäismäärään luetaan kuuluvaksi kuolemanvaravakuutuksen, eläkevakuutuksen ja PS-sopimuksen maksut. Tästä määrästä voidaan vähentää vuoden 2010 pääomatuloverokannan mukaisesti 28 %, joten verovähennyksen enimmäismäärä on 1400 euroa vuodessa. Verovähennys tehdään vakuutetun tai säästövaroihin oikeutetun henkilön (verovelvollinen) verotuksessa, ensisijaisesti hänen pääomatuloistaan. Jos pääomatuloja ei ole riittävästi tai lainkaan, vähennys tehdään erityisenä alijäämähyvityksenä ansiotulon verosta.

Jos työnantaja on maksanut vakuutetulle ottamastaan yksilöllisestä vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta vakuutusmaksuja vuoden aikana, on vakuutetun vähennyskelpoisten maksujen määrä itse ottamastaan vakuutuksesta enintään 2500 euroa kyseisenä vuotena. Tämä rajoitus koskee myös PS-sopimuksen säästösuorituksia, jos säästövaroihin oikeutetulla on työnantajan ottama yksilöllinen eläkevakuutus. Samoin yrittäjän omaa vähennysoikeutta on rajoitettu, jos hänellä on yrityksen ottama yksilöllinen eläkevakuutus.

Maksut vähentää aina eläkevakuutuksessa vakuutettuna tai PS-sopimuksissa säästövaroihin oikeutettuna oleva henkilö, vaikka maksut olisi tosiasiansa maksanut hänen puolisonsa. Jos verovelvollisella itsellään ei ole tuloja riittävästi ja vähennystä jäisi käyttämättä, siirtyy käyttämättä jäänyt erityinen alijäämähyvitys puolison verosta vähennettäväksi.

Kertamaksullisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut eivät ole vähennyskelpoisia.

Vakuutusmaksujen verovähennyskelpoisuus lakkaa, kun eläkkeen saajalle on kerran alettu maksaa eläkettä tai PS-suorituksia. Jos eläkkeen maksu alkaa vuonna 2011 esim. jostain toisesta yksilöllisestä eläkevakuutuksesta, vuonna 2012 ja sen jälkeen ei ole enää oikeutta verotuksessa vähentää yksilöllisen eläkevakuutuksen tai muiden pitkäaikaissäästämistuotteiden maksuja.

7.2. Eläkkeen veronalaisuus

Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen ja PS-sopimuksen perusteella maksettavat suoritukset ovat veronalaista pääomatuloa. Pääomatulon veroprosentti vuonna 2010 on 28.

7.3. Verotus kuolintapauksessa

Säästöt verotetaan sekä tulona että perintönä. Perintöveroa ei kuitenkaan makseta alle 20.000 euron perinnöstä (perintöverotuksen alaraja).

PS-sopimus

Jos säästövaroihin oikeutettu kuolee, varat siirtyvät joko kuolinpesälle tai testamentinsaajalle. Säästövarat verotetaan ensin kokonaisuudessaan pääomatulona. Pääomatuloverotuksen jälkeen jäljelle jäänyt osuus verotetaan perintöverotuksen säädösten mukaisesti yhdessä kuolinpesän mahdollisen muun varallisuuden kanssa.

Eläkevakuutuksen kuolemanvaraturva

Eläkevakuutukseen liitetystä kuolemanvaravakuutuksesta maksetaan kuolemantapaussumma vakuutuksenottajan määräämälle edunsaajalle. Kuolemantapaussumma voi olla erisuuruinen kuin eläkevakuutukseen kertynyt säästö. Säästöjen määrään saakka kuolemantapaussumma verotetaan edunsaajan pääomatulona. Lisäksi pääomatuloverolla vähennetty kuolemanvarasumma on edunsaajalle perintöveron alaista.

Huom. Ennen 18.9.2009 otettuihin eläkevakuutuksiin sovelletaan siirtymäsäännöksiä, joita ei tässä oppaassa käydy läpi.

Tarkempaa tietoa verotuksesta saa verohallinnon internet sivuilta www.vero.fi, verohallinnon ohje Dnro 361/32/2010, 31.5.2010.

8. ELÄKESÄÄSTÖJEN SUOJA

Pankin maksukyvyttömyystilanteessa talletuspankeissa olevat tilit (PS-hoitotili ja sopimukseen mahdollisesti valitut talletustilit) kuuluvat talletussuojan piiriin. Talletussuoja on 1.1.2011 alkaen 100 000 euroa. Talletussuojan piirissä eivät ole PS-tililtä eteenpäin sijoitetut varat eli mm. osakkeet, rahastot ja joukkovelkakirjalainat. Osakkeisiin ja joukkovelkakirjalainoihin sovelletaan sijoituspalveluyrityksen ja luottolaitoksen maksukyvyttömyystilanteessa sijoittajien korvausrahastosuojaa. Sijoittajien korvausrahasto turvaa sijoittajan saatavat, jos korvausrahastoon kuuluva sijoituspalvelun tarjoaja ei pysty maksamaan sijoittajan saamia sopimuksen mukaisesti. Ensisijaisesti sijoittajien saatavista vastaa se sijoituspalvelun tarjoaja tai luottolaitos, jonka asiakas sijoittaja on. Korvauksen enimmäismäärä on 20 000 euroa. Tarkempaa tietoa talletussuojasta löytyy www.talletussuojarahasto.fi ja sijoittajien korvausrahastosuojasta www.sijoittajienkorvausrahasto.fi. Sijoitusrahastoilla ei ole korvaussuojaa, koska sijoitusrahaston varat omistavat sen osuudenomistajat ja sijoitusrahaston rakenteen vuoksi varoja ei voida käyttää ulkopuolisten tahojen vastuiden kattamiseen.

Yksilöllisten eläkevakuutusten osalta ei ole olemassa lakisääteistä vakuussuojaa tai vaikutuksiltaan siihen verrattavaa yhteistakuuta. Mikäli henkivakuutusyhtiö joutuisi selvitystilaan, erotettaisiin sijoitussidonnaista vakuutustoimintaa harjoittavan vakuutusyhtiön pesän varoista omaksi selvityspesäkseen ne rahasto-osuudet, jotka on sidottu asiakkaiden vakuutuksiin. Niitä ei voida käyttää vakuutusyhtiön muiden velkojen ja vastuiden katteeksi. Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutuksenottajien, vakuutettujen ja edunsaajien vakuutussaataavilla on etuoikeus yhtiön kaikkiin varoihin ennen muita velkojia.

Sekä PS-sopimuksissa että sijoitussidonnaisissa eläkevakuutuksissa mahdollisilta sijoituskohteiden kurssitappioilta ei suojaa mikään.

9. LAKISÄÄTEINEN TYÖELÄKETURVA 1.1.2005 ALKAEN

Suomessa on kaksi toisiaan täydentävää lakisääteistä eläkejärjestelmää: kansaneläke ja työeläke.

Kansaneläkelain piiriin kuuluvat Suomessa asuvat 16 v. täyttäneet henkilöt. Kansaneläkkeen tarkoituksena on turvata vähimmäistoimeentulo niille, joilla ei ole omaa työeläkettä ensinkään tai työeläke on jäänyt pieneksi. Kansaneläkkeen määrään vaikuttaa vähentävästi muu eläketulo,

joten mitä enemmän henkilö saa muita eläkkeitä, sitä pienempi on hänen kansaneläkkeensä.

Työeläke ansaitaan omalla palkkatyöllä ja yrittäjätoiminnalla. Työeläkkeet antavat työntekijöille ja yrittäjille lakisääteisen peruseläketurvan.

Työeläkelainsäädäntöä uudistettiin vuoden 2005 alussa. Vuoden 2004 loppuun mennessä ansaittu eläke on laskettu valmiiksi vanhojen sääntöjen

mukaan. Vuodesta 2005 lähtien työeläkkeitä ei enää lasketa työsuhteittain vaan työeläke lasketaan kunkin vuoden palkan ja karttumaprosentin perusteella. Uusi karttunut eläke lisätään vanhan lain mukaiseen eläkkeeseen. Erityisiä suojasäännöksiä on ennen työeläkeuudistusta työuransa aloittaneiden sellaisten henkilöiden eläkkeissä, joiden eläke alkaa viimeistään vuonna 2011. Suojasäännösten tarkoituksena on varmistaa, että eläkekarttuma on vähintään yhtä suuri kuin se olisi ollut ilman eläkeuudistusta.

Keskimääräisen elinajan pitenemiseen työeläkejärjestelmä varautui vuoden 2010 alusta ottamalla käyttöön elinaikakertoimen. Alkavan vanhuuseläkkeen määrä riippuu elinajanodotteen kehityksestä. Kullekin ikäluokalle lasketaan oma kerroin 62 vuoden iässä. Alkuvuosina elinaikakertoimen vaikutus on vähäinen. Vuosien 2020-2030 paikkeilla alkavia eläkkeitä elinaikakerroin pienentää arvion mukaan noin 10 prosenttia.

Eri työeläkelakien eläke-ehdot ja eläkkeen määrää koskevat yksityiskohtaiset säännökset ovat erilaiset. Siksi on aina syytä selvittää, minkä eri työeläkelakien piiriin henkilö on elämänsä aikana kuulunut. Omat eläkelakinsa on yksityisen sektorin työntekijöillä, yrittäjillä, maatalousyrittäjillä, merimiehillä ja julkisen sektorin työntekijöillä.

9.1. Eläkkeen karttuminen

Eläkkeen määrään vaikuttavat vuosiansiot tai kokonaistyötulo sekä ikään sidottu eläkkeen karttumisprosentti. Eläkettä voi karttua myös palkattomilta ajoilta.

Työeläke karttuu 18 ja 68 ikävuoden välillä tehdystä työstä. Eläke lasketaan kunkin vuoden työansioista ikää vastaavalla prosentilla. Eläkettä karttuu työansioista 18 – 52-vuotiailla 1,5 %, 53 – 62-vuotiailla 1,9 % ja 63 – 68-vuotiailla 4,5 %. Työeläkettä karttuu sen kuukauden loppuun, jonka aikana henkilö on täyttänyt 68 vuotta.

Yrittäjän eläke lasketaan YEL-vakuutuksessa vahvistetusta työtulosta. Eläkkeeseen vaikuttavat kaikki vakuutuksessa vahvistetut työtulot. Yrittäjä voi parantaa työeläketurvaa lisävakuumaksun avulla. Lisämaksuoikeutta voi käyttää kerran kalenterivuodessa ja maksu voi olla 10 – 100 % vahvistetun YEL-työtulon vakuutusmaksusta.

Eläkettä karttuu myös sellaisilta palkattomilta jaksoilta, joilta maksetaan työansioon perustuvaa etuutta kuten esim. sairauspäivärahaa, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa, työttömyyspäivärahaa, vuorottelukorvausta tai koulutustukea. Eläkettä karttuu myös hoitovapaa-ajalta ja tutkintoon johtaneista korkeakoulu- ja ammattiopinnoista. Eläkettä karttuu 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 1,5 % vuodessa sosiaalietuuden perusteena olevan työansion tai laissa mainitun euromäärän perusteella. Eläkettä karttuu lisäksi 1,5 % vuodessa eläkkeen rinnalla tehdystä työstä.

9.2. Eläke-eduista

Työeläkkeissä on turva vanhuuden ja työkyvyttömyyden varalle. Työntekijän omaisilla on perhe-eläketurva työntekijän kuoltua. Sairauden perusteella myönnettäviä eläkkeitä ovat työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke. Niitä voidaan maksaa myös määräaikaisina, nimellä kuntoutustuki ja osakuntoutustuki.

Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä joustavasti 63 - 68 -vuotiaana. Vanhuuseläkkeelle lähdön lykkääminen yli 68 vuoden iän korottaa eläkettä pysyvästi 0,4 % lykättyä kuukautta kohti.

Varhennetulle vanhuuseläkkeelle on mahdollisuus siirtyä 62-vuotiaana. Eläke pienenee pysyvästi 0,6 % jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä eläkkeen alkaessa alittaa 63 vuotta (varhennusvähennys on enintään 7,2 %).

Osa-aikaeläkkeelle voivat jäädä 60-vuotiaana vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneet. Vuonna

1947 tai myöhemmin syntynyt voi jäädä osaaikaeläkkeelle 68 vuoden ikään saakka.

Lakisääteisestä työeläketurvasta neuvontaa antavat yksityisen sektorin osalta työeläkeyhtiöt ja

Eläketurvakeskus (www.etk.fi), kirkon eläkkeiden osalta Kirjon Keskusrahasto ja muiden julkisen sektorin eläkkeiden osalta Keva (Kuntien eläkevakuutus).

10. OTA HUOMIOON VAPAAEHTOISTA ELÄKESÄÄSTÄMISTÄ HARKITESSASI:

- Eläkesäästämässä tehdään pitkäaikainen, jopa kymmeniä vuosia kestävä sopimus säästämistä eläkeikää varten.
- Eläkesäästäminen on sidottua. Eläkesäästäminen on kuitenkin vapaaehtoista, joten säästäjä voi milloin tahansa lopettaa säästämisen. Sopimus jää säästämisen lopettamisesta huolimatta muutoin voimaan entisin ehdoin. Varoja ei kuitenkaan saa pois ennen eläkeikää muutoin kuin erityisen nostoperusteen täytyessä.
- Säästövarat on nostettavissa eläkkeen ulosmaksun alkamishetkellä voimassa olevan työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisesta vanhuuseläkeistä alkaen. Eläkeikä voi muuttua säästämisen aikana joko korkeammaksi tai alemmaksi.
- Verotus saattaa sopimusaikana muuttua. Muuttuneita säännöksiä voidaan soveltaa myös sopimukseen, jotka on tehty ennen kyseistä muutosta.
- Huomioi palveluntarjoajan mahdollisuus muuttaa sopimuksesta perittäviä kuluja ja sijoituskohteita.
- Sijoitusriskin vähentämiseksi muista hajauttaa sijoituksesi.
- Eläkeiän lähestyessä harkitse, onko syytä siirtää varat alhaisen riskitason omaaviin kohteisiin, joissa sijoitusten arvo ei vaihtelee voimakkaasti.
- Säilytä huolellisesti ja pysyvästi kaikki kirjallinen materiaali mitä saat palveluntarjoajalta tai vakuutusyhtiöltä. Tällöin mahdolliset epäselvyydet voidaan helpommin selvittää.
- Paneudu huolellisesti palveluntarjoajan antamaan tietoon, äläkä epäröi kysyä lisää. Älä uuvu tietomäärästä, vaan harkitse huolellisesti sopimuksen, sijoituskohteiden valintaa.

Eläkesäästäminen

11. TUOTETTA VALITESSASI SELVITÄ:

- Mitä sopimusta olet tekemässä. Teetkö eläkevakuutus- vai PS-sopimuksen vai oliko tarkoituksena si tehdä talletus tai arvopaperikauppa?
- Sijoituskohteet, niiden ominaisuudet ja riskit.
- Kulut. Pitkällä aikavälillä kulut ovat merkittävä tekijä tuottojen muodostumisessa. Kulut peritään vaikka tuotto olisi negatiivinen.
- Erityiset nostoperusteet. Onko säästöjen ennaikainen nostaminen mahdollista vain säästöaikana vai koskeeko mahdollisuus myös eläkkeen ulosmaksuaikaa.
- Onko eläkevakuutuksessa siirto-oikeus? Mitkä ovat siirron kulut?
- Sisältyykö sopimukseen omaisuuden- tai varainhoitopalvelua?
- Mitä säästöille tapahtuu kuolemantapauksessa.

Eläkesäästäminen

Liite

Kulut PS-sopimuksen siirrosta toiselle palveluntarjoajalle:

Pankki:	
Aktia Pankki Oyj	100 €
Evli Pankki Oyj	0,5 % säästövarojen arvosta, min 150 €
FIM Pankki Oy	1 % siirrettävistä PS-säästövaroista, kuitenkin vähintään 100 €
Nordea Pankki Suomi Oyj	1 % varallisuuden arvosta + 50 euroa
OP-Pohjola-ryhmän Osuuspankki	todelliset välittömät kulut (mm. sijoitusten realisointiin ja varojen siirtoon liittyvät sijoituskohteista riippuvat hinnaston mukaiset kustannukset)
Sampo Pankki Oyj	100 €ja lisäksi oikeus periä siirrosta aiheutuvat poikkeukselliset todelliset kulut.
Suomen AsuntoHypoPankki Oy	150 euroa
Säästöpankki	200 €
Tapiola Pankki Oy	150 €

Lisäksi sijoitusten realisoinnista ja varojen siirrosta aiheutuneet välittömät kulut voidaan periä asiakkailta.

Kulut (siirtokulut, takaisinostokulut ja muut menetykset) eläkevakuutuksen siirrosta toiselle palveluntarjoajalle:

Vakuutusyhtiö:	
Aktia Henkivakuutus Oy: Aktia Eläkevakuutus	100 €
Henkivakuutusosakeyhtiö Duo: Eläkevakuutus	siirtomaksu 200 € takaisinostokulu 50 €
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola: Omaeläke	siirtokulu 150 € Ehdollinen asiakashyvitys (puolet annetuista asiakashyvityksistä) ei ole siirrettävissä toiselle palveluntarjoajalle.

Vakuutusosakeyhtiö Henki-Fennia:
Fennia-eläke

toimenpidemaksu 50 € Siirtokulu 5 % vakuutuksen alussa vakuutussäästöstä. Kulu pienenee portaittain kuukausittain 1,5 %:iin viiden vuoden aikana. Kuidennnen vuoden alusta lukien siirtokulu on 1,5 %.

Lisäksi laskuperustekorkoon sidotun osan vakuutussäästöstä peritään kulu, joka vastaa osaa siirtoa edeltävien vuosien aikana säästölle maksetusta laskuperustekoroista ja asiakashyvityksistä alla esitetyn taulukon mukaisesti:

	Laskuperustekorkoja vastaava osa	Asiakashyvityksiä vastaava osa
Siirtoa edeltävät 12 kk	50 %	100 %
Siirtoa edeltävät 13-24 kk	40 %	80 %
Siirtoa edeltävät 25-36 kk	30 %	60 %
Siirtoa edeltävät 37-48 kk	20 %	40 %
Siirtoa edeltävät 49-60 kk	10 %	20 %

Yllä olevat kuluprosentit pienenevät kuitenkin vakuutusajasta riippuvalla kertoimella, niin että kulu pienenee nolaksi 40 vuoden aikana.

Handelsbanken Henkivakuutus:
Rahastoeläkevakuutus

siirtokulu 150 €

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:
Selekta-eläke

takaisinostoarvosta (=säästöt vähennettynä 50 €toimenpidekululla) vähennetään 1 %:n lunastuspalkkio ja 50 €siirtopalkkio

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:
Selekta eläkesijoitus

takaisinostoarvosta (=säästöt vähennettynä 50 €toimenpidekululla) vähennetään vakuutukselle hyvitettyjen lisäkorkojen määrä, 1 % lunastuspalkkio ja 50 €siirtopalkkio

OP-Henkivakuutus Oy:
OP-eläkevakuutus

toimenpidemaksu siirrosta 50 €sekä takaisinostokulu 50 €hinnastossa, jota yhtiö ei tällä hetkellä peri.

Tiedot perustuvat joulukuussa 2010 palveluntarjoajilta ja vakuutusyhtiöiltä saatuihin tietoihin.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta

Porkkalankatu 1

00180 Helsinki

Puh. (09) 6850 120

Faksi (09) 6850 1220

www.fine.fi

